

Koliko moči do mladosti ima zgodnje soznanje lepoznanstva, in kakšne dolžnosti izvirajo iz tega za odgojitelja in jezikoslovnega učenika.

(Dalje.)

Naj bolje jo tisti zadene, kateri hodi po srednji poti. Odgojitelj naj pripušča, da se otroci soznanijo z lepoznanstvom; pregleduje naj pa, kar si izbirajo; ojstro naj pa tirja, da resnobno berejo; v jezikoslovnem poduku naj jih do tje pripelje, da bodo okus in veselje le do lepih in blagih reči imeli; um in domišljija naj se pa izobražujeta. Kdor tako, akoravno zgodaj bere, mu branje ne bode škodovalo, marveč mu bode koristilo, kakor smo poprej omenili.

Kako ravnati, da se ta namen doseže, hočemo še omeniti.

Pred vsem glejmo na to, da mladi bravec ničesar v roke ne dobi, kar bi ne mogel razumevati, in kar ni preveč navskriž z okoliščinami, v katerih živi ali sme živeti. More v stanu biti, da razumé to, kar je bral, kadar premišljuje ali kadar mu učenik to pojasnuje. Razumé se pa samo po sebi, da naj se mu čedalje težje reči podajajo.

To je zelo važno in imenitno. Ako ima namreč bravec pred sabo branje, ktereга deloma ne razumeva, se zgodaj navadi, da težavno prezira, in bere zgolj zavoljo zabave in ne premišljuje resnobno, ter spremljuje prigodbe le toliko, kolikor so se ena za drugo verstile in kolikor se vkup stikajo. Tak bravec se ne zmeni za slabosti svojega lastnega duha; navadi se poveršnosti in pa tega, da ne razumeva vsega, ter hiti naprej do lahke hrane. Ta navada pa ostane za vse življenje in je pogubljiva za vsak resnobni uk. Naj tedaj učenik tirja odgovor od vsakih takih bukev, ktere je učencu v roke podal. Iz prvega naj ga to priganja, da resnobno, pazno prebira. S tim se pa spomin ravno tako vterjuje, kakor se tudi z nasprotnim ravnanjem slabi. Taki pogovori naj se porabijo tudi za to, da se pojasnujejo bolj tamne reči, da se to, kar je posebno lepega, povzdiguje in da se naznanuje posamezno, kar je vredno, da se iz glave nauči. To pa velja pri otrocih kakor tudi pri bolj odrasčenih. Kolikor stareji je bravec, toliko več naj se od njega tirja; naj se vselej pové, kako ga je branje ganilo in zakaj mu je branje dopadlo; ali zakaj da mu ni dopadlo. Praša

naj sam sebe, ali ga pri pesniških izdelkih oblika ali zaderžaj ali oboje skupaj mika, naj razločuje novo od tega, kar mu je že znano, in naj tako vse prešine. Pri podučivnih spisih naj se pred vsem ozira na logiko, načert ali osnutek naj se razločuje, doba in naj imenitniše resnice naj se spominu vtiskujejo. Če pa spisi domišljijo zbujaajo, kakor so na primeri novele, historični romani, — nastaja poglavitna reč, da se značaji primerjajo in da se opazuje, če so doslednje narisani. Kadar se pa zgodovinske osebe v misel jemljejo, naj se vprašuje, kaj zgodovina pové in naj se primerja, je li to resnično, kar je pisatelj govoril. Znano pa je, da so ljudje, kateri kaj premišljujejo, od nekdaj tako brali, in tudi dandanašnji tako bero, ker takšnega branja so se navadili; mladost pa se mora tega še le naučiti. To ima pa ravno poglaviten namen jezikoslovnega poduka po naših šolah biti, naj bodo že ljudske ali učene šole. Ako se pri jezikoslovnem poduku ta namen doseže, potem zgodnje branje lepoznanstva ni več škodljivo, in vsi drugi nameni združeni s tim podukom dosežejo se toliko gotovejše. Le potreba je, da se v jeziku pametno podučuje. Kar pa tukaj od jezika govorimo, mislimo le na materni jezik, in vse pravila tukaj rečene veljajo posebno za tega.

(Dalje prih.)

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

3. Ali človek obrača, Bog pa oberne. Začne se tridesetletna vojska. Naj huje je terpela v tej vojski Nemčija, razdvojena po Lutrovi krivi veri; zmed avstrijskih dežel pa je terpelo Česko in Moravsko. Čehom pogubivna zmaga cesarskih pri Beli gori poleg Prage poparila je enako hudi slani vse šole akatoličanov in Česko, ki je imelo pod 30. letno vojsko nad 4.000.000 prebivavcev, imelo jih je po končani vojski še kakih 800.000. Maloktera vojska je toliko šol pokončala, ker ropanja, požiganja in morije ni bilo konca ne kraja, in vojske pod versko pretvezo so še bolj kervave, neusmiljene in razdevajoče memo drugačnih. Ljudje, kar jih je še bilo ostalo, bili so med vojskinim hrupom skoro popolnoma obdivjali. V tih okoliščinah izgovorili so možje v visokem zbirališču v Minstru in Osnabriku staro resnico: „Šola naj bo in naj ostane lastnina